

Інноваційні технології розвитку криміналістики в умовах війни

Василь Васильович Білоус*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

*e-mail: v.v.bilous@nlu.edu.ua

Анотація

Статтю присвячено дослідженню основних напрямів діяльності та висвітленню здобутків Центру криміналістичних інновацій «*intelligenTrident*» Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого як осереддя міжвідомчої і міжгалузевої взаємодії, спрямованої на вирішення актуальних проблем криміналістичної теорії і практики в контексті повномасштабної російсько-української війни. Крізь призму загальної характеристики, завдань і функцій Центру виокремлено вагомі результати діяльності, здобуті у царині: організації й проведення публічних заходів (круглих столів, семінарів, конференцій, дискусійних панелей, лекцій, майстер-класів, тренінгів, презентацій і виставок тощо) національного та міжнародного рівня, спрямованих на висвітлення актуальних здобутків, публічне обговорення важливих для громадянського суспільства, професійної спільноти та Держави проблем і колегіальне вироблення й утілення в життя алгоритмів їх ефективного вирішення; створення наукових монографій, підручників, навчальних посібників і мультимедійного контенту, новітніх дидактичних засобів і інноваційних технологій навчальної і професійної діяльності; розроблення оптимальних комплектацій мобільних і стаціонарних комплексів техніко-криміналістичного забезпечення та окремих функціональних модулів останніх, виконання робіт з їх укомплектування для задоволення власних потреб та на замовлення сторонніх суб'єктів; розробка та виготовлення власних науково-технічних засобів й технологій, спрямованих на задоволення поточних і перспективних потреб криміналістичної освіти, науки і практики у процесі професійної підготовки, здійснення практичної діяльності з розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, запобігання їх учиненню; надання органам державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктам сектору безпеки й оборони, адвокатури, прокуратури, суду та судово-експертної діяльності рекомендацій та практичної допомоги з ситуаційно зумовленого застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів і технологій з метою підвищення якості та ефективності виконання функціональних обов'язків тощо.

Ключові слова: Центр криміналістичних інновацій «*intelligenTrident*»; воєнні злочини; аерокосмічна криміналістика; аерокриміналіст; інноваційні технології; техніко-криміналістичне забезпечення.

Innovative Technologies for the Development of Criminalistic in the Conditions of War

Vasyl V. Bilous*

Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine

*e-mail: v.v.bilous@nlu.edu.ua

Abstract

*The article is devoted to the study of the main areas of activity and highlighting the achievements of the Criminalistic Innovation Center «intelligen**Trident**» of the Yaroslav Mudryi National Law University as a center of interdepartmental and interdisciplinary cooperation aimed at solving current problems of forensic theory and practice in the context of the full-scale Russian-Ukrainian war. Through the prism of the general characteristics, tasks and functions of the Center, significant results of activity achieved in the field of: organization and holding of public events (round tables, seminars, conferences, discussion panels, lectures, master classes, trainings, presentations and exhibitions, etc.) of national and international level aimed at highlighting current achievements, public discussion of problems important for civil society, the professional community and the State, and collegial development and implementation of algorithms for their effective solution; creation of scientific monographs, textbooks, training manuals and multimedia content, the latest didactic tools and innovative technologies of educational and professional activity; development of optimal configurations of mobile and stationary complexes of technical and forensic support and separate functional modules of the latter, execution of work on their assembly to meet own needs and on the order of third-party entities; development and production of own scientific and technical means and technologies aimed at meeting the current and prospective needs of forensic education, science and practice in the process of professional training, implementation of practical activities in the investigation and trial of criminal offenses, prevention of their commission; providing state authorities and local self-government bodies, subjects of the security and defense sector, advocacy, prosecutor's office, court and forensic expert activities with recommendations and practical assistance on the situationally determined application of modern technical and forensic means and technologies in order to improve the quality and efficiency of the performance of functional duties, etc.*

Keywords: Criminalistic Innovation Center "intelligen**Trident**"; war crimes; aerospace forensics; aerospace forensic expert; innovative technologies; forensic technical support.

Вступ

Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України

«Про правовий режим воєнного стану» із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан, дія якого регулярно пролонгується. Адже зі спливом восьми років з моменту анексії Автономної Республіки Крим і тимчасової окупації окремих районів Донецької і Луганської областей країна-агресор вже понад тисячу діб веде повномасштабну війну, неодноразово підтверженою метою якої є геноцид Українського народу і знищення української державності.

Неспровокована збройна агресія рф постала глобальним викликом, нечуванним для Європейського континенту з часів завершення Другої світової війни. Викликом, який окреслив перед суб'єктами сектору безпеки й оборони (органами державної влади, Збройними Силами України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, правоохоронними та розвідувальними органами, державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, силами цивільного захисту, оборонно-промисловим комплексом України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадянами та громадськими об'єднаннями, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України) і всім Українським народом завдання гідної відсічі ворогу, що чисельністю особового складу і засобів ураження багаторазово переважає потенціал України. Це зумовило гостру необхідність у швидкій і повній мобілізації всіх наявних людських, фінансових і технічних ресурсів для досягнення беззастережної Перемоги та повоєнної відбудови країни. І науково-освітня сфера у цьому процесі зобов'язана відіграти одну з провідних ролей та дієво довести свою приналежність до прогресивного громадянського суспільства й готовність спільними зусиллями виборювати високі суспільні цілі.

Кількість облікованих Офісом Генерального прокурора злочинів агресії і воєнних злочинів, вчинених в період повномасштабного вторгнення рф, станом на 20.11.2024 р. сягнула 148559. Забезпечення невідворотності покарання за їх вчинення і, відповідно, торжества справедливості – ключ до тривалого миру в майбутньому. Криміналістика ж посідає чільне місце серед правничих наук, навчальних дисциплін і галузей практичної діяльності, потенціал яких слугує забезпеченню правосуддя над воєнними злочинцями, що уникнули справедливої відплати на полі бою. Щире прагнення поділитися досвідом реалізації однієї з можливих форм організованої міжгалузевої взаємодії та консолідованим внеском сучасних криміналістів і представників прогресивних прошарків громадянського суспільства та державних інститу-

цій у забезпечення здобуття Перемоги і тривалого миру в Україні постало рушійним мотивом для написання цієї статті.

Огляд літератури

За браком часу, лівова частка якого присвячена виконанню конституційного обов'язку із захисту Вітчизни в лавах Збройних Сил України, діяльність Центру в поточний період часу є практико-орієнтованою, зосередженою на здійсненні не фундаментальних теоретичних, а прикладних наукових досліджень в царині польової криміналістики та суміжних галузей. Прикладом для наслідування слугує історична постать Рудольфа Арчибальда Рейсса (1875–1929), видатного німецького і швейцарського криміналіста, який у 1914 р. на запрошення уряду Сербії брав участь у розслідуванні злочинів австро-угорської, німецької і болгарської армій під час Першої світової війни та через пресу Швейцарії повідомив світу про воєнні злочини, вчинені у Сербії [1]. Сучасним дороговказом слугує незламність Українського народу у запеклій боротьбі за своє існування у демократичному світі, професійна і волонтерська звитяга значної кількості сучасників, їх формальних і неформальних різнопрофільних національних, зарубіжних та міжнародних об'єднань, закарбована в реальних діях і висвітлена в матеріалах широкого спрямування.

Матеріали та методи

Методологічною основою дослідження слугує значний перелік загальнонаукових, окремо-наукових та спеціально-наукових методів. Зокрема, загальний діалектичний метод наукового пізнання реальних явищ і процесів дозволив об'єктивно оцінити особливості сучасних воєнних злочинів і їх досудового розслідування в умовах, які потенційно або реально загрожують життю і здоров'ю, наявну систему інформаційного, техніко-криміналістичного, тактичного і методичного забезпечення досудового розслідування, виявити невідповідності реаліям часу та запропонувати інноваційні засоби і методи підвищення рівня безпеки та ефективності діяльності криміналістів в умовах війни. Повсякчасне застосування окремих наукових методів, таких як метод бесіди, анкетування та інтерв'ювання криміналістів, оперативних працівників, слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів і судових експертів, дозволило чітко орієнтуватися в актуальних запитах криміналістичної практики і розробляти практико-орієнтовані алгоритми діяльності, інноваційні засоби і технології, спрямовані на підвищення її ефективності. Застосування порівняльно-правового методу в поєднанні з формально-юридичним методом дало змогу виявити прогалини і невідповідності нормативно-правової регламентації досудового розслідування в нормах національного права і запропонувати

шляхи їх усунення з урахуванням кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду. Дослідження проводилося на базі наукових статей, тез наукових доповідей і монографій українських і зарубіжних учених, відкритих джерел інформації, в яких відображено особливості різних аспектів життєдіяльності суспільства і держави в умовах війни та притягнення воєнних злочинців до справедливої юридичної відповідальності.

Результати та обговорення

Загальна характеристика Центру криміналістичних інновацій «intelligenTrident» Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Центр криміналістичних інновацій «intelligen**Trident**» як навчально-науково-виробничий центр, що забезпечує практичну підготовку фахівців певних спеціальностей, проводить наукові дослідження та здійснює виробничу діяльність, розпочав своє неформалізоване функціонування на початку 2014 р. у відповідь на неспровоковану збройну агресію РФ проти України. Досягнення вагомих результатів діяльності у секторі безпеки та оборони дозволило Центру на якісно іншому рівні з 1 червня 2023 р. продовжити свою діяльність як самостійний структурний підрозділ – Центр криміналістичних інновацій «intelligen**Trident**» Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (англ. Criminalistic Innovation Centre «intelligen**Trident**» of Yaroslav Mudryi National Law University) (далі – Центр). Центр має власну символіку – емблему, прапор, девіз («Неймовірне втілювати у реальність!», англ. «From incredible to real!»).

Місією Центру є добровільне формування прогресивної міжнародної спільноти однодумців з метою невинного розвитку криміналістики як науки, навчальної дисципліни та галузі правозастосовної практики на інноваційних засадах, що відповідають актуальному та перспективному рівню розвитку цивілізації і науково-технічного прогресу, шляхом здійснення активної міжгалузевої освітньої, наукової, науково-технічної, науково-педагогічної, методичної, інноваційної, практичної, виробничої і мистецької діяльності. Не словом, а ділом зміцнюючи репутації Університету як осереддя прогресу в науковій, освітній, професійній правничій і суспільній діяльності.

Головною метою Центру є посилення співпраці Університету з громадянським суспільством, органами державної влади та місцевого самоврядування, іншими закладами вищої освіти, міжнародними, іноземними та національними урядовими та неурядовими організаціями, фізичними та юридичними особами всіх форм власності на принципах автономії закладу вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкуренто-

спроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку України, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Діяльність Центру здійснюється на засадах відкритості до конструктивного партнерства і непорушності академічної свободи – самостійності та незалежності працівників Центру під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів з урахуванням обмежень, встановлених законом. Для виконання визначених завдань Центр може залучати на волонтерських засадах чи оплатній основі, у т. ч. шляхом утворення тимчасових творчих колективів, педагогічних, наукових, науково-педагогічних та інших працівників Університету й інших підприємств, установ і організацій, здобувачів вищої освіти, судових експертів, спеціалістів, самозайнятих осіб тощо.

Реалізуючи проголошену місію, Центр виконує такі завдання:

- сприяє всебічному впровадженню в криміналістичну науку, освіту та практику актуальних здобутків науково-технічного прогресу і позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- розробляє та втілює в життя сучасні освітні та науково-дослідні програми щодо модернізації інформаційного, техніко-криміналістичного, тактичного і методичного забезпечення та підвищення рівня компетентності суб'єктів сектору безпеки й оборони, адвокатури, прокуратури, суду та судово-експертної діяльності;
- створює умови для впровадження результатів наукових криміналістичних досліджень і прогресивного практичного досвіду в навчальний процес Університету, підвищення якості підготовки фахівців із вищою освітою та кваліфікації науково-педагогічного колективу Університету й інших зацікавлених суб'єктів;
- надає органам державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктам сектору безпеки й оборони, адвокатури, прокуратури, суду та судово-експертної діяльності рекомендації щодо ситуаційно зумовленого застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів і технологій з метою підвищення якості та ефективності виконання функціональних обов'язків;
- розробляє пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства з питань техніко-криміналістичного та інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктів сектору безпеки й оборони, адвокатури, прокуратури, суду та судово-експертної діяльності з метою формування правових засад для їх адекватного протисто-

яння актуальним і перспективним викликам у сфері громадської безпеки та порядку; – бере участь в експертній оцінці законопроектів та в громадських обговореннях проектів нормативно-правових актів, присвячених урегулюванню профільних для Центру питань;

– організовує та проводить заходи з підвищення кваліфікації (у т. ч. стажування) науково-педагогічних працівників Університету та інших закладів вищої освіти, працівників суб'єктів сектору безпеки й оборони, адвокатури, прокуратури, суду та судово-експертної діяльності;

– розробляє та втілює в життя сучасні програми реабілітації, перепідготовки та підвищення кваліфікації ветеранів російсько-української війни;

– організовує та проводить онлайн та офлайн публічні заходи (круглі столи, семінари, конференції, виставки тощо) національного та міжнародного рівня, спрямовані на висвітлення актуальних здобутків, публічне обговорення важливих для громадянського суспільства, професійної спільноти та Держави проблем і колегіальне вироблення й утілення в життя алгоритмів їх ефективного вирішення.

Реалізуючи місію і завдання, визначені цим Положенням, Центр виконує такі функції:

– проводить наукові дослідження в галузі інформаційного, техніко-криміналістичного, тактичного і методичного забезпечення суб'єктів сектору безпеки й оборони, адвокатури, прокуратури, суду та судово-експертної діяльності;

– здійснює огляди та проводить випробування (тестування) науково-технічних засобів і програмного забезпечення спеціалізованого та універсального призначення сторонніх виробників на предмет придатності для задоволення поточних і перспективних потреб криміналістики з виявлення, дослідження, фіксування, вилучення, транспортування, консервування, зберігання, обліку та презентації доказів тощо;

– розробляє та виготовляє власні науково-технічні засоби й технології, спрямовані на задоволення поточних і перспективних потреб криміналістичної освіти, науки і практики у процесі професійної підготовки, здійснення практичної діяльності з розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, запобігання їх учиненню;

– у взаємодії з виробниками та експлуатантами науково-технічних засобів і технологій розробляє оптимальні комплектації мобільних і стаціонарних комплексів техніко-криміналістичного забезпечення та окремих функціональних модулів останніх, виконує роботи з їх укомплектування для задоволення власних потреб та на замовлення сторонніх суб'єктів;

– створює й упроваджує в навчальний процес новітні дидактичні засоби й комплекси, реальні та віртуальні криміналістичні полігони, а також ство-

рені за результатами наукових досліджень наукові монографії, підручники, навчальні посібники тощо;

– заохочує талановиту суспільно активну молодь до науково-дослідної та інноваційної діяльності й організовує проведення конкурсів студентських (курсантських) наукових робіт з криміналістики з комплексним (моральним і матеріальним) відзначенням вагомих наукових здобутків їх переможців;

– у взаємодії з провідними виробниками та постачальниками формує парк науково-технічних засобів і технологій для використання професійною спільнотою в спільній освітній, науковій, науково-технічній, науково-педагогічній, інноваційній та виробничій діяльності;

– поєднує повсякденну науково-педагогічну, інноваційну та виробничу діяльність з утіленням її здобутків у криміналістичну практику та збиранням емпіричних даних, для чого забезпечує участь працівників Центру та афілійованих осіб як спеціалістів у юридичних провадженнях різних видів з метою надання консультацій, пояснень, довідок та висновків і безпосередньої технічної допомоги (аерозйомки та аеросканування, фотографування та відеозйомки, складення схем, планів, креслень, виготовлення реальних та віртуальних (цифрових) моделей, відбору зразків для проведення експертизи тощо);

– бере активну участь у профорієнтаційній діяльності Університету, підготовці та підвищенні кваліфікації ветеранів російсько-української війни.

Для популяризації криміналістичної освіти, науки і практики та діяльності Центру з волонтерською допомогою фахівців у галузі високих технологій створено власний Інтернет-сайт (intelligenttrident.com) і YouTube-канал ([intelligenttrident](https://www.youtube.com/intelligenttrident)). Діяльність Центру і членів його команди широко висвітлена в публікаціях Університету, аудіовізуальних матеріалах національних і зарубіжних засобів масової інформації. Виготовлені працівниками Центру аудіовізуальні матеріали широко використовуються національними і світовими медіа та кінематографістами, парламентарями та членами урядів країн-партнерів для привернення уваги світової спільноти до необхідності невинної всебічної підтримки визвольної боротьби Українського народу [2].

Консолідовані здобутки Центру криміналістичних інновацій «intelligent-Trident» Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого та партнерів

Як засвідчила багаторічна практика, виконання перелічених вище завдань і функцій шляхом організації плідної міжвідомчої і міжгалузевої взаємодії долає штучні бар'єри по лінії наука-освіта-практика, сприяє синергетичному ефекту, ефективному використанню ресурсної бази і підвищенню вагомості

досягнутих результатів. Наприклад, відсутність об'єктивної можливості, а часом і недоцільність розширення сформованого станом натеper комплексу техніко-криміналістичного забезпечення за рахунок не профільного, проте часом вкрай необхідного обладнання і програмного забезпечення високої закупівельної ціни, компенсується залученням до спільного виконання таких завдань організацій і фахівців, вузький профіль діяльності яких передбачає наявність у них такого обладнання і навичок його ефективного застосування. Зокрема, представників Державної служби України з надзвичайних ситуацій із сукупністю засобів вимірювальної техніки і спеціальних програмно-технічних засобів, призначених для контролю даних про критичні значення параметрів джерел і чинників потенційної небезпеки з метою убезпечення слідчої групи, пожежними драбинами і засобами деблокування для надання фізичного доступу у важкодоступні місця та вилучення криміналістично значущих об'єктів тощо; фахівців у галузі геодезії з сучасними лазерними сканерами і спеціалізованим програмним забезпеченням для опрацювання матеріалів сканування і долучення до матеріалів кримінального провадження інноваційних доказів тощо. Така взаємодія є взаємовигідною і супроводжується зустрічним наданням партнерам послуг аерокриміналістів Центру з аеромоніторингу та аерознімання різних об'єктів з отриманням результатів високого рівня якості, що затребувані функціональною спрямованістю партнерів. Повна і якісна криміналістична аерозйомка, виконана аерокриміналістами Центру під час первинного огляду місця події «за гарячими слідами», в подальшому дає змогу судовим експертам заощадити процесуальний час, запобігти втраті доказів зі впливом часу і без провадження експертного огляду отримати об'єктивні та репрезентативні дані, необхідні для своєчасного проведення широкого кола експертних досліджень тощо.

Комплексне одночасне чи послідовне взаємоузгоджене виконання різних завдань і функцій Центру в ініціативному порядку дозволяє досягнути значно ширшого числа відмінних за спрямованістю, проте не менш вагомих результатів, заощаджуючи час і мінімізуючи ризики повторного виконання подібних дій у тому самому місці. Наприклад, безпосереднє надання допомоги органам досудового розслідування в процесуальному статусі спеціаліста під час провадження слідчої (розшукової) дії дозволяє формувати емпіричну базу не тільки для теоретичних наукових досліджень, а й створювати матеріальну дидактичну базу для проведення дослідів та забезпечення навчального процесу з актуальних криміналістично значущих об'єктів, які не становлять безпосереднього інтересу для слідства (наприклад, знеособлені багаточисленні частини артилерійських снарядів, ракет, набоїв чи фрагменти елементів обстановки зі слідами впливу на них засобів вогневого ураження

тощо), з подальшим ілюструванням навчальної літератури їх фотозображеннями чи виготовленням з їх використанням навчального відеоконтенту, формуванням з них майбутньої експозиції музею Визвольної війни. Своєю чергою, здійснення з дотриманням вимог чинного законодавства художньої фото- і відео-аерозйомки місця події невідкладно після завершення криміналістичної (документальної) аерозйомки в рамках слідчої (розшукової) дії у провадженні про воєнний злочин, дає змогу виготовити матеріали, необхідні для якісного й об'єктивного висвітлення обстановки місця резонансної події у національних і світових медіа, що вкрай необхідно для зміцнення високого рівня мотивації співвітчизників і світової спільноти до надання всебічної допомоги Україні та Українському народу, як жертвам неспровокованої збройної агресії.

Організація й проведення публічних заходів (круглих столів, семінарів, конференцій, виставок тощо) національного та міжнародного рівня, спрямованих на висвітлення актуальних здобутків, публічне обговорення важливих для громадянського суспільства, професійної спільноти та Держави проблем і колегіальне вироблення й утілення в життя алгоритмів їх ефективного вирішення. Створення наукових монографій, підручників, навчальних посібників, мультимедійного контенту тощо

Оперативно реагуючи на глобальні виклики і запити суспільства, Центром невідкладно після початку повномасштабної війни підготовлено пам'ятку щодо фото-відеофіксування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії Російської Федерації [3] та виготовлено навчально-методичний відеофільм «Фото-відеофіксування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії Російської Федерації» [4]. У тісній взаємодії з іншими структурними підрозділами і посадовими особами **Університету** організовано й попри обставини успішно проведено в м. Харків у режимі офлайн науково-практичну конференцію «Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії Російської Федерації» (22.06.2022 р.) [5].

Розбудовуючи наукові й практичні підвалини аерокосмічної криміналістики, аерозйомку із застосуванням безпілотних літальних апаратів (БпЛА) мультироторного типу при провадженні слідчих (розшукових) дій, як швидкий і безпечний метод фіксування криміналістично значущих об'єктів, було впроваджено у навчальний курс криміналістики ще в березні 2016 р., а метод сферичного аеропанорамування місця вчинення воєнного злочину у криміналістичну практику та службову діяльність Сил безпеки і оборони України – у червні 2022 р.

У плідній взаємодії з представниками сектору безпеки України підготовлено практичні поради «Безпілотні повітряні засоби ураження сил вторгнення російської федерації» (2023) [6] і «Застосування безпілотних літальних апаратів під час досудового розслідування» (2024) [7].

У рамках Всеукраїнського освітнього проекту «Незламні правничі школи України» проведено тижневий цикл лекцій і майстер-класів на тему: «Інновації у техніко-криміналістичному забезпеченні розслідування злочинів» (12 – 18.02.2024 р.).

У рамках VIII Харківського міжнародного юридичного форуму було організовано та проведено дискусійну панель «Розслідування злочинів агресії, воєнних злочинів і злочинів проти основ національної безпеки України: актуальні проблеми та шляхи їх ефективного вирішення» (24.09.2024 р.).

Сприяння всебічному впровадженню в криміналістичну науку, освіту та практику актуальних здобутків науково-технічного прогресу і позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду

З метою поглиблення міжгалузевої співпраці з ініціативи Центру Університетом укладено меморандуми про співпрацю з провідними закладами вищої освіти, судово-експертною установою, лідером у галузі навігації і геодезії, а саме з: Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» (19.08.2021 р.); Харківським науково-дослідним експертно-криміналістичним центром Міністерства внутрішніх справ України (24.05.2022 р.); Національним університетом цивільного захисту України (08.12.2023 р.); Товариством з обмеженою відповідальністю науково-виробничим підприємством «Навігаційно-геодезичний центр» (24.04.2024 р.).

На виконання положень меморандумів здійснюється систематична взаємовигідна співпраця з партнерами, зокрема, з організації спільного проектного навчання майбутніх правників і фахівців у галузі високих інформаційних технологій, освітніх заходів для членів кафедри криміналістики і здобувачів вищої освіти Університету на ресурсній базі Центру і ХНДЕКІЦ МВС України, для майбутніх піротехніків і рятувальників Державної служби України з надзвичайних ситуацій – на ресурсній базі Центру тощо. Представники партнерів беруть активну участь у науково-практичних заходах, які організовує Центр, і залучають представників Університету до участі в заходах, організованих партнерами.

З метою забезпечення відбудови м. Харкова, збереження та відновлення культурної спадщини, Центром надається регулярна допомога органам місцевого самоврядування з аерозйомки та повітряної інспекції пошкоджених

обстрілами комунікацій та об'єктів архітектури. У плідній взаємодії з ТОВ НВП «Навігаційно-геодезичний центр» за підтримки Програми розвитку ООН виготовлено віртуальні (цифрові) моделі (англ. *digital tweens*) окремих пам'яток архітектури, які зазнали руйнації внаслідок ракетно-бомбових ударів.

Для забезпечення інноваційними доказами матеріалів кримінальних проваджень і одночасно меморіалізації (збереження спогадів про людей і події) створено 3D-аеротур «Північна Салтівка. Слідами збройної агресії» [8].

Розроблення оптимальних комплектацій мобільних і стаціонарних комплексів техніко-криміналістичного забезпечення та окремих функціональних модулів останніх, виконання робіт з їх укомплектування для задоволення власних потреб та на замовлення сторонніх суб'єктів; розробка та виготовлення власних науково-технічних засобів й технологій, спрямованих на задоволення поточних і перспективних потреб криміналістичної освіти, науки і практики у процесі професійної підготовки, здійснення практичної діяльності з розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, запобігання їх учиненню

Центр є навчально-науково-виробничим осередком, що забезпечує практичну підготовку фахівців певних спеціальностей, проводить наукові дослідження та здійснює виробничу діяльність. Отже, Центром розроблено, укомплектовано й упроваджено в навчальний процес з криміналістики та криміналістичну практику:

- комплект криміналістичного приладдя для організації криміналістичного полігону з вивчення теми «Трасологія. Сліди ніг людини. Сліди транспортних засобів» (жовтень 2021 р.);
- комплект криміналістичного приладдя «**intelligentTrident**» для вимірювання та маркування криміналістично значущих об'єктів під час провадження слідчих (розшукових) дій (листопад 2021 р. – квітень 2022 р.);
- Мобільний комплекс техніко-криміналістичного забезпечення «**intelligentTrident**» (у рамках реалізації проекту Еразмус+CRIMHUM «Модернізація магістерських програм для майбутніх суддів, прокурорів, слідчих з урахуванням європейських стандартів з прав людини» (жовтень-грудень 2021 р.). Функціональні модулі цього комплексу (індивідуального захисту, освітлення, зв'язку, виявлення, дослідження, вимірювання, фіксування, вилучення, консервування, зберігання, транспортування, аерокриміналістики та презентації доказів) регулярно оновлюються і доукомплектовуються сучасним обладнанням. За відгуками обізнаних вчених і практиків, такий комплекс є унікальним і прогресивним за змістом

і способом його формування, не тільки в контексті вітчизняних закладів вищої освіти. Діяльність криміналістів Центру з його застосування під час розслідування воєнних злочинів неодноразово ставала предметом уваги вітчизняних і зарубіжних медіа.

У травні 2024 р. базова версія Мобільного комплексу техніко-криміналістичного забезпечення «intelligen**Trident**» була укомплектована і на довершення гостьової лекції проректора з наукової роботи Університету Д. Лученка урочисто передана Харківському фаховому коледжу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого з невідкладним проведенням керівником Центру В. Білоусом майстер-класу для здобувачів освіти і науково-педагогічних кадрів Коледжу з ситуаційно зумовленого застосування цього комплексу в кримінальних провадженнях.

Створення й упровадження в навчальний процес новітніх дидактичних засобів і комплексів, реальних і віртуальних криміналістичних полігонів

Розроблено й укомплектовано натурними зразками комплекти гільз до стрілецької зброї різних калібрів та уламків вибухових пристроїв для дидактичного забезпечення навчального процесу з судової балістики та вибухотехніки.

З метою увічнення подвигу Захисників і Захисниць України, зі здобутих на полі бою і приведених у безпечний стан зразків зброї, боєприпасів, засобів зв'язку, повітряної розвідки і нанесення вогневого ураження, елементів екіпування сил вторгнення тощо формується експозиція майбутнього музею Визвольної війни.

Ресурсами Центру і спільно з партнерами проведено:

- майстер-клас із застосування комплексу сучасного техніко-криміналістичного забезпечення в рамках круглого столу «Сучасний стан експертної діяльності та перспективи її удосконалення з урахуванням досвіду країн Європейського союзу», організованого Харківським НДЕКЦ МВС України (28.10.2021 р.);
- семінар на тему «Судова вибухо-технічна експертиза: завдання, основні питання та особливості призначення» для курсантів Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України НЮУ ім. Ярослава Мудрого, спільно з експертами Харківського НДЕКЦ МВС України (28.10.2021 р.);
- майстер-клас із застосування комплексу сучасного техніко-криміналістичного забезпечення в рамках науково-практичного семінару «Організація та проведення огляду місця події, фіксації слідової інформації, оформлення результатів процесуальної дії та використання отриманих даних у доказуванні», організованого Державним бюро розслідування (17.12.2021 р.);

- презентацію Мобільного комплексу техніко-криміналістичного забезпечення «intelligen**Trident**» (22.12.2021 р.);
- семінар на тему «Особливості об'єктів дослідження судової експертизи холодної зброї та вибухо-технічної експертизи» для курсантів Військово-юридичного інституту НЮУ ім. Ярослава Мудрого, спільно з експертами Харківського НДЕКЦ МВС України (10.02.2022 р.);
- майстер-клас із застосування криміналістичної техніки в розслідуванні злочинів для курсантів Військово-юридичного інституту НЮУ ім. Ярослава Мудрого (11.02.2022 р.);
- майстер-клас із застосування криміналістичної техніки в розслідуванні злочинів для курсантів Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України НЮУ ім. Ярослава Мудрого (14.09.2023 р.);
- майстер-клас із застосування криміналістичної техніки в розслідуванні злочинів для студентів факультету слідчої та детективної діяльності НЮУ ім. Ярослава Мудрого (06.10.2023 р.);
- семінар на тему «Взаємозв'язок криміналістичної освіти, науки і практики: роль в професійному становленні правника» для студентів факультету слідчої та детективної діяльності НЮУ ім. Ярослава Мудрого (07.12.2023 р.) й інші заходи.

Розроблено конфігурацію і укомплектовано навчально-тренувальний комплекс зовнішнього пілота (оператора) БпЛА. У листопаді 2023 р. у містах Харкові, Полтаві та Черкасах проведено гостьові лекції і майстер-класи із застосування інноваційних науково-технічних засобів і безпілотних повітряних технологій у професійній діяльності правників і рятувальників для студентів, курсантів і викладачів п'яти різних закладів вищої освіти України. Для здобуття актуальних компетентностей з управління роботизованими системами, зокрема БпЛА різних типів, Центром безкоштовно забезпечено згадані вище заклади освіти і їх окремі структурні підрозділи технічними засобами, необхідними для опанування інноваційними навичками у царині застосування БпЛА. Здобувачі освіти були забезпечені наставництвом досвідчених пілотів-інструкторів. Для здобувачів освіти і науково-педагогічних кадрів одного із цих закладів протягом 2022–2023 рр. організовано проходження онлайн-курсу «Застосування технологій в умовах війни», за результатами навчання на якому для використання за функціональним призначенням було забезпечено отримання коштом благодійних фондів значної кількості БпЛА актуального типу і тактико-технічних характеристик.

Згідно з відповідним рішенням Міністра оборони України в складі делегації, до якої увійшли представники системи Міністерства оборони України, Національної гвардії України, Військово-юридичного інституту НЮУ

ім. Ярослава Мудрого та вітчизняних судово-експертних установ системи Міністерства внутрішніх справ і Міністерства юстиції України, у травні 2024 р. керівник Центру В. Білоус як національний експерт Ради Європи в Україні в галузі криміналістики взяв активну участь в організованому Латвійською Національною академією оборони (м. Рига) семінарі на тему: «Структурні зміни у правоохоронних органах України. Актуальні проблеми розслідування воєнних злочинів, базуючись на досвіді повномасштабного вторгнення російської федерації». Час, вільний від плідного обміну успішними практиками з військовослужбовцями Національних збройних сил Латвії, співробітниками державної поліції, Військової поліції Національних збройних сил Латвії, слідчими, прокурорами, судьями й іншими зацікавленими особами з числа представників сектору безпеки і оборони Латвійської республіки було присвячено гостьовим лекціям і майстер-класам для кадетів Латвійської Національної академії оборони і Державного поліцейського коледжу.

Заохочення талановитої суспільно активної молоді до науково-дослідної та інноваційної діяльності

У Центрі функціонує науковий гурток – Молодіжне крило «**intelligent-Trident**», відкритий до плідної науково-виробничої співпраці здобувачів вищої освіти незалежно від курсу, факультету чи закладу, в якому вони здобувають освіту. Студенти і курсанти мають можливість глибоко оволодіти широким переліком сучасних техніко-криміналістичних засобів і технологій, призначених для виявлення, дослідження, фіксування (наземно й з повітря), вилучення, консервації, транспортування і презентації доказів, з використанням останніх проводити експерименти і наукові дослідження, виготовляти унікальний відеоконтент, актуальний для навчання та профорієнтаційної діяльності.

Для навчання студентів/курсантів Університету безпечному управлінню FPV-дронами у грудні 2021 р. серед випускників Alma Mater було вперше організовано цільовий збір коштів на придбання відповідних технічних засобів. У подальшому така ініціатива була підтримана Студентським сенатом і Асоціацією випускників. Одержані в результаті такої взаємодії кошти інвестовані в навчально-тренувальні комплекси, які використовуються для формування професійно необхідних навичок у широкого кола мотивованих здобувачів освіти.

Регулярно з 2021 р. з метою заохочення талановитої молоді до науково-дослідної діяльності Центром проводиться щорічний конкурс студентських/курсантських наукових робіт з криміналістики з комплексним (моральним

і матеріальним) відзначенням вагомих наукових здобутків його переможців – авторів (співавторів) трьох, а у 2024 р. – чотирьох найкращих наукових робіт.

З метою патріотичного і культурного розвитку молоді упроваджено традицію урочистого підняття Державного Прапора України на найвищій щоглі Університету з нагоди Дня Державного Прапора України за участі найкращих студентів/курсантів і науково-педагогічних працівників Університету (з 23.08.2018 р.); виготовлення й широке використання матеріалів аерозйомки в різних друкованих і аудіовізуальних творах, присвячених Університету, його партнерам, м. Харкову та Україні (з червня 2016 р.). У 2024 р. 370-річному ювілею міста-Героя України Харкова і 220-річчю Alma Mater присвячено унікальні за змістом і формою аерофотоальбоми «Харків у янгольській перспективі» та «Місце сили. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого».

Надання органам державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктам сектору безпеки й оборони, адвокатури, прокуратури, суду та судово-експертної діяльності рекомендацій та практичної допомоги з ситуаційно зумовленого застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів і технологій з метою підвищення якості та ефективності виконання функціональних обов'язків

Для надання органам досудового розслідування практичної допомоги з аерозйомки та аеросканування під час досудового розслідування воєнних злочинів у процесуальному статусі спеціалістів з числа військовослужбовців Харківського гарнізону та волонтерів Центром створено загін аерокриміналістів «Сокил» (air criminalists squad «Falcon») (лютий – березень 2022 р.). Забезпечено виготовлення інноваційних інформаційних доказів у низці резонансних кримінальних проваджень про воєнні злочини, вчинені на території м. Харкова та Харківської області.

Центром розроблено методологічну основу та з лютого 2022 р. проводяться регулярні вишколи із застосування БПЛА, обробки та використання матеріалів аерозйомки й аеросканування в службовій діяльності для представників сектору безпеки і оборони України, судових експертів та здобувачів вищої освіти. Ще восени 2022 р. у систему підготовки слідчих Державного бюро розслідувань впроваджено розроблений В. Білоусом навчальний курс «Застосування аерозйомки під час огляду місця події при розслідуванні воєнних злочинів». Поглибленому вивченню слідчими Національної поліції України, Служби безпеки України і Державного бюро розслідувань аерокосмічної криміналістики були присвячені модерування триденного практикуму Ради Європи в Україні «Інноваційна криміналістика в умовах війни»

та безпосередня участь у заході в статусі національного тренера керівника Центру (червень 2024 р.).

Подібні за змістом заходи регулярно проводяться й з метою реабілітації, підвищення кваліфікації та перепідготовки не придатних для продовження військової служби ветеранів російсько-української війни. Адже задовго до неодмінної перемоги України у визвольній війни до цивільного життя вже повертаються й надалі повертатимуться сотні тисяч Захисників і Захисниць України з інноваційними компетентностями, унікальним досвідом виконання складних завдань в умовах реального та потенційного ризику для життя і здоров'я й загостреним почуттям справедливості. Дисонанс між ідеальною моделлю Батьківщини й Народу, яка слугувала джерелом натхнення для бойової звитяги, і реаліями сьогодення, сповненого ганебними вчинками окремих приватних осіб, представників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, викликатиме гостру негативну реакцію з можливими непоправними фактичними і правовими наслідками. Завдання суспільства – запобігти знеславленню ветеранів через приведення ними в дію простих рішень складних питань (боротьби з корупцією шляхом самосуду тощо). Ефективній реінтеграції, спрямуванню енергії, унікальних знань і навичок останніх у суспільно корисне русло з одночасним забезпеченням престижною професією та, відповідно, гідним рівнем доходів, необхідним для створення і/або утримання родин, може слугувати реалізація комплексної програми конверсії технічних засобів, опанованих багатьма під час участі у відсічі збройній агресії, та професійної перекваліфікації ветеранів.

Тому під час підготовки зовнішніх пілотів (операторів) БпЛА фахівці Центру із залученням провідних спеціалістів профільних галузей повсюдно і повсякчас докладають зусиль до розширення горизонтів планування здобувачів освіти та діляться знаннями і досвідом ефективного застосування безпілотних авіаційних систем не тільки в секторі оборони, а й у багатьох інших напрямках забезпечення життєдіяльності суспільства і держави: в правоохоронній сфері, галузях гуманітарного розмінування, раціонального використання надр, землекористування, охорони довкілля, логістичного забезпечення, журналістики та кінематографії, архітектури, збереження культурної спадщини, в енергетичному та агропромисловому комплексах тощо. Швидка відбудова України на тлі демографічної кризи потребуватиме компенсації браку робочої сили широким застосуванням підводної, надводної, сухопутної і повітряної робототехніки. Ветерани, у тому числі, з особливими потребами, як одна із провідних суспільних верств, за внутрішнім волевиявленням і за результатами проходження відповідного вишколу можуть бути ефективно задіяні у проектуванні, виробництві, налаштуванні, ремонті, сервісному обслуговуванні, випробовуванні та експлуатації широкої номен-

клатури робототехніки, автоматизованих систем і програмного забезпечення. Визначенню програми взаємодії із зацікавленими в цьому особами було присвячено участь керівника Центру В. Білоуса в круглому столі «Відновлення потенціалу: люди як рушійна сила змін» (16.10.2024 р.), проведеному з метою обміну успішним досвідом в царині комплексної фізичної, духовної, соціальної і професійної реабілітації військових, підвищення їх кваліфікації і допомоги у пошуку роботи.

Висновки

На шляху досягнення спільної суспільно корисної мети команда Центру криміналістичних інновацій «**intelligenTrident**» відкрита до активної співпраці з широким колом однодумців і щиро вдячна всім, хто поділяє наші цінності й всебічно підтримує нашу діяльність. Масштабування здобутого досвіду на державному і міжнародному рівні потребує виконання великого обсягу копіткої роботи зі створення й оновлення нормативно-правового, методичного, освітнього, технічного й організаційного забезпечення, залучення до цього процесу як класичних державних і громадських інституцій, так і окремих патріотично налаштованих спільнот і особистостей. Шлях тернистий, однак велич мети зобов'язує здолати його з гідністю. Адже новий світоустрій нині формується в Україні. Яким йому бути – залежить від нас!

Список використаних джерел

- [1] Рейсс Рудольф Арчибальд (Rodolphe Archibald Reisse). Портретна галерея. URL: <https://crimcongress.com/portretnaya/rejs-rudolf-archibald/>.
- [2] Перелік матеріалів про Центр криміналістичних інновацій «**intelligenTrident**» та його команду. URL: <https://nlu.edu.ua/perelik-materialiv-pro-czentr-kryminalistychnyh-innovacij-intelligenttrident-i-jogo-komandu/>.
- [3] Пам'ятка щодо фото-відеофіксування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії Російської Федерації. URL: <https://intelligenttrident.com/wp-content/uploads/2024/02/UA>.
- [4] Навчально-методичний відеофільм «Фото-відеофіксування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії Російської Федерації». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1p1suyliOMM>.
- [5] Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії російської федерації : тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. 184 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/Tezi_konf_22_06_2022.pdf.
- [6] Безпілотні повітряні засоби ураження сил вторгнення російської федерації : практичний poradnik / О. І. Червяков, І. В. Євтушенко, О. І. Букреев, В. В. Білоус. Харків : ШЮК для СБУ, 2023. 212 с.
- [7] Застосування безпілотних літальних апаратів під час досудового розслідування : практичний poradnik / А. А. Когут, В. В. Білоус, Ю. О. Костенко, О. Ю. Старостін. Харків : ФОП Бровін О. В., 2024. 76 с.

- [8] 3D-аеротур «Північна Салтівка. Слідами збройної агресії». URL: <https://intelligenttrident.com/tour/pivnichna-saltivka/>.

References

- [1] Reisse, Rodolphe Archibald. *Portrait gallery*. Retrieved from <https://crimcongress.com/portretnaya/rejs-rudolf-archibald/>.
- [2] List of Materials About the of the Criminalistic Innovation Centre "intelligen**Trident**" and its Team. Retrieved from <https://nlu.edu.ua/perelik-materialiv-pro-czentr-kryminalistychnyh-innovacij-intelligenttrident-i-jogo-komandu/>.
- [3] Note on Photo-Video Recording of Damage Caused by the Armed Aggression of the Russian Federation. Retrieved from <https://intelligenttrident.com/wp-content/uploads/2024/02/UA>.
- [4] Educational and Methodical Video Film "Photo-Video Recording of Damage Caused by the Armed Aggression of the Russian Federation". Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=1p1suyliOMM>.
- [5] *Problems of Documentation, Determination of Damage and Compensation for Damages Caused to Ukraine and its Citizens as a Result of the Armed Aggression of the Russian Federation: Scientific and Practical Theses. of the conf.* (2022). Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University. Retrieved from http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/Tezi_konf_22_06_2022.pdf.
- [6] Chervyakov, O.I., Yevtushenko, I.V., Bukreev, O.I., & Belous, V.V. (2023). *Unmanned Aerial Means of Defeating the Invading Forces of the Russian Federation: a Practical Advisor*. Kharkiv.
- [7] Kohut, A.A., Bilous, V.V., Kostenko, Yu.O., & Starostin, O.Yu. (2024). *Use of Unmanned Aerial Vehicles During Pre-Trial Investigation: Practical Advisor*. Kharkiv: FOP Brovin O. V.
- [8] 3D Aerial Tour "Northern Saltivka. Traces of Armed Aggression". Retrieved from <https://intelligenttrident.com/tour/pivnichna-saltivka/>.

Василь Васильович Білоус

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
керівник Центру криміналістичних інновацій «intelligen**Trident**»
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
e-mail: v.v.bilous@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0003-3535-7838

Vasyl V. Bilous

Ph.D. in Law, Assistant Professor,
Associate Professor of the Department of Criminalistic,
Head of the Criminalistic Innovation Centre "intelligen**Trident**"
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: v.v.bilous@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0003-3535-7838

Рекомендоване цитування: Білоус В. В. Інноваційні технології розвитку криміналістики в умовах війни. *Проблеми законності*. 2024. Спецвипуск. С. 192–211. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.166.316070>.

Suggested Citation: Bilous, V.V. (2024). Innovative Technologies for the Development of Criminalistic in the Conditions of War. *Problems of Legality. Special Issue*, 192-211. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.166.316070>.

Статтю подано / Submitted: 19.09.2024

Доопрацьовано / Revised: 23.10.2024

Схвалено до друку / Accepted: 31.10.2024

Опубліковано / Published: 18.11.2024